

AQUINCUMRÓL

Rómától északra Budapest az egyetlen olyan európai főváros, amely a római örökséget nagyobb összefüggő területen tárja látogatói elé. A rómaiak a Krisztus születése körüli időkben jelentek meg a Dunánál. Településük, Aquincum nagyjából a mai Óbuda területét foglalta magába. A mai Flórián téren és környéken terült el a katonai településrész, míg a polgárváros tőle mintegy 2 km-re létesült. A polgárváros maradványait mutatja be az Aquincumi Múzeum romkertje. A múzeum kőtára Magyarország egyik leggazdagabb gyűjteménye, darabjai a római hódítás teljes időszakát felölelik

Az egykori rómaiak életét, mindennapjait bemutató tárgyi emlékek a kiállító terekben tekinthetők meg. A tárgyak közt található egyedülálló zenetörténeti emléküink, a 3. századból származó orgona, amelynek fém alkatrészei a világon egyedi módon, teljes egészében, újjáépíthetően fennmaradtak.

A MÚZEUM ROMKERTJE

A múzeum romterülete, amely az egykori polgárváros közel egyharmadát foglalja magában, az ókori város fórumát és környékét mutatja be: törvényház, nagy szentély, nagy közfürdő és vásárcsarnok. Még romjaiban is jól kirajzolódnak a magas színvonalú városi kultúra nyomai: vízvezeték, csatornahálózat, vízöblítéses illemhelyek, folyóvízzel ellátott középületek. A látogatókat a „múltba látó készülék” (kronoszkóp) segíti annak elképzelésében, hogy milyenek lehettek az egykori épületek.

A kezdetben falusias szerkezetű település fából és agyagból készült építményeit a 2. században váltották fel a kőépületek. A település szerkezetét ekkor már a tudatos városrendezési elvek alakították. A város Hadrianus uralkodása idején (feltehetően 124 körül) municipium rangot kapott, s ettől kezdve önálló közigazgatási egységként működött. Septimius Severus uralkodása idején (194-ben) colonia rangot kap a város. Ezt követően, a 2.-3. század fordulóján, érte el a város legnagyobb kiterjedését, lakóinak száma 10-12000-re becsülhető. A 4. század második felétől kezdődően fokozatosan csökkent a polgárváros lakóinak száma, s az 5. század elejéről csak szórványos adatok tanúskodnak az épületek használatáról. Bár a római kor négy évszázada alatt a polgári városrész településszerkezete, kiterjedése folyamatosan változott, jellegzetes építészeti elemei - a vízvezeték pillérek, az amfiteátrum és a városfal négyszöge - mindvégig a felszínen nyomon követhetők voltak. Az aquincumi polgárváros kb. egyharmadát mutatja be a múzeum körül elterülő régészeti park. A jelenleg látható alaprajzok zömmel a 2-3. század fordulójának állapotát tükrözik.

A romkertben a fontosabb épületek maradványai mellett táblákat helyeztünk el, amelyek a legfontosabb információkat tartalmazzák az épületekről.

A MÚZEUM KÖTÁRA

Az aquincumi lelőhelyű kőemlékeket magába foglaló kőtár Magyarország, sőt - Itália után - Európa egyik legnagyobb lapidariuma. Az anyag sírkövekből, votív és építési feliratokból, valamint épületfaragványokból és - kisebb részben - használati tárgyakkól (pl.: őrlőkő) áll. Mennyiségénél és összetételénél fogva elsőrangú forrásanyag nemcsak a helyi társadalom történetére, összetételére, vallására, hadtörténetére vonatkozólag, de a nemzetközi ókortudomány is mint fontos forrásanyagot tartja számon. Az aquincumi kőtár szobrászati emlékeinek nagy részét a síremlékek (sírkövek, sírépítmények, szarkofágok) reliefábrázolásai képezik. Ide sorolhatók az elhunytak mellképei, áldozati, halotti lakoma jelenetek, több emléken feltűnnek a kocsi-jelenetek is. A koszorúval díszített sírkövek egy helyi csoportot képeznek Aquincumban. A sírköveken a lupa Capitolina (a Romulust és Remust tápláló capitoliumi farkas) ábrázolása is előfordul. A síremlékekhez mitológiai jelenetes táblákat is felhasználtak. (Priamos tábla). A szarkofágokat is gazdagon díszítették. (Attius, Genius, Eros alakok, alvilági kapu stb.) Az oltárköveken is feltűnnek faragványok (kígyós oltár). Az építészeti elemek változatos ornamentikája is megtalálható (maszkos oszlopfők, párkánytöredékek stb.). Az emlékeken a különböző színű festés nyomai több ízben megmaradtak. (Bitus sírköve) Az aquincumi gyűjtemény kerek szobrászati emlékei a sírszobrok, istenszobrok (Nemesis-Fortuna), valamint császár és helytartó szobrok, portrék, stb. Ezek a művészi alkotások rangos helyet foglalnak el a birodalmi, közelebbről a pannoniai kőfaragóművesség termékei között. A helyi mészkőből készült szobrászati emlékek mellett (Marcus Aurelius portré) import márványemlékeket is tartalmaz a gyűjtemény (helytartó torzója). A kőtár szobrászati emlékei a császárkor 2-3-4. századára keltezhetők.

A MÚZEUM KIÁLLÍTÁSAI

Helyszín: Kiállító épület (1031 Budapest, Szentendrei út 135.)

A földszinti kiállítóterben látható:

AQUINCUMI LÁTVÁNYRAKTÁR

A Budapesti Történeti Múzeum raktárai őrzik az ország egyik legnagyobb régészeti gyűjteményét. Ezen belül az Aquincumi Múzeumban található a főváros történetének az őskortól a honfoglalás korig terjedő időszakából származó, milliós nagyságrendű régészeti emlékanyaga.

A Látványraktár azt a célt kívánta elérni, hogy ebből a hatalmas történeti forrásanyagból, műtárgy állományból minél többet lehessen a látogatók elé tárni, minél többet lehessen bemutatni a múzeum, korábban a szakemberek és a látogatók számára egyaránt nehezen hozzáférhető, de nemzetközileg is számon tartott kincseiből. Erre ad lehetőséget az Aquincumi Múzeum 2007-2008-ban átalakított új kiállítási épülete.

A Látványraktár az őskortól a honfoglalásig terjedő időszak régészeti leleteit kronológiai és tematikus csoportosításával kíséri végig Budapest, illetve Aquincum történetét. Az egyszerű installációval beépített, bejárható raktártérben a látogató a megvilágított polcok között egy múzeumi raktár érdekes világába kerül. A bemutató – figyelembe véve a terem alapterületét - mintegy 1200 tárgy megtekintését teszi lehetővé. A tájékozódást a polcfeliratok, illetve a polcregiszterek segítik. A kiemelkedő tárgyak forgatott képét pedig digitális képernyőn közelebbről és több oldalról is tanulmányozhatják az érdeklődők.

A Látványraktár belső kialakítása ugyanakkor lehetőséget ad arra, hogy időről időre megújulhasson a bemutatott raktári anyag, és a BTM régészeti feltárásainak köszönhetően gyorsan gyarapodó régészeti leletek minél hamarabb a nagyközönség elé kerülhessenek.

Emeleti kiállítótér:

RÓMA AQUINCUMBAN – állandó kiállítás

AZ AQUINCUMI ORGONA

A Róma Aquincumban kiállítás keretei közt több mint 75 évvel megtalálását követően méltó körülmények között mutathatjuk be világhírű zenei emlékünket, az aquincumi orgonát. A hangszer maradványai éppen annak az épületnek az alapozási munkálatai során kerültek elő, amelynek falai között most együtt láthatók az orgona alkatrészei, a szerkezetéről készült rekonstrukció és a megszólaltatható másolat.

Kr. u. 228-ban Gaius Iulius Viatorinus, Aquincum polgárvárosának előkelő tisztviselője hordozható orgonát ajándékozott a posztósok collegiumának. Ilyen egyesületekbe (collegia) tömörült a városi lakosság iparos és kereskedő rétege foglalkozás szerint. A collegiumok közhasznú teendőket láttak el (pl. a vízvezeték karbantartása vagy tűzoltás). Emellett feladatuk volt tagjaik temetkezési segélyezése és a halottkultusz ápolása. A posztósok egyesületének (collegium centonariorum) székháza a polgárváros déli városkapuja mellett, a városfal belső oldalán állt (azon a helyen, ahol ma a múzeum új kiállítási épülete áll). Az aquincumi előkelőség által ajándékozott hangszer is itt került elhelyezésre és az ünnepeken meg is szólaltathatták. Orgonáról már Vitruvius és Heron is adott leírást az Ókorban. Ezek alapján is biztos, hogy az aquincumi darab kisméretű és kézzel hordozható volt. Alapanyaga fa, bőr és fém (bronz, réz)

lehetett. Az orgonához összesen 52 síp tartozott, négy sorba rendezve soronként 13 síp volt megszólaltatható. A hydra működése még ma is vitára ad okot, hiszen latin neve vízzel működtetett orgonára utal, mégis egyes feltevések szerint levegő működtette.

A 3. század közepén a polgár városban tűzvész pusztított, amely során a tűzoltóság épülete is leégett, az orgona pedig a tárolási helye alatti picébe zuhant, majd beborították a rázúduló törmelékek.

Az Elektromos Művek áramátalakítójának alapozása során került újra napvilágra a székház és a benne rejlő orgona maradványai. Az 1931-ben az ásatást végző régész, Nagy Lajos az orgona közel 400 darab ép és töredékes alkatrészét találta meg. A II. világháború alatt számos darabja elveszett, ezért jelenleg alig 300 darabja van meg.

Az Orgonateremben került elhelyezésre Aelia Sabina egykori aquincumi énekes és orgonistánő szarkofágja is. A fali monitorokon pedig az aquincumi orgona megtalálásáról készült híradások, aquincumi tárgyakon látható orgona – és más ókori hangszerek ábrázolásai tekinthetők meg.

A HELYTARTÓI PALOTA

A Róma Aquincumban című állandó kiállítás a múzeum olyan rejtett értékeit tárja a látogatók elé, amelyek méltó kiállítására korábban nem volt lehetőség.

Kr. u. 106-ban Traianus császár két részre osztotta Pannóniát, Alsó-Pannóniára és Felső-Pannóniára, s Aquincum lett Alsó-Pannónia tartományi székhelye, egyben helytartói székhelye. Az első aquincumi helytartó Hadrianus volt, aki később császár is lett.

Egyes feltételezések szerint az ő nevéhez fűződik az aquincumi helytartói palota építtetése, amely a mai Hajógyári szigeten állt.

A kiállítás a helytartói palota emlékeit mutatja be, az épület egykori pompáját idéző kiállítóterben helyet kap több, a palotából származó, korábban nem látható, illetve frissen restaurált mozaik, együtt láthatók a falakat díszítő falfestmények, a szentélyberendezésekhez tartozó, sokszor monumentális szobrok, valamint az épület egykor fényűző berendezéséről tanúskodó szökőkút vagy kőből faragott díszedény rekonstrukciója. Az egykori épületbelső luxusát egészítik ki a vitrinekben található tárgyak, - a bronzból, üvegből vagy kerámiából készült import edények, az arany és ezüst ékszerek, - melyek a helytartó és környezetének mindennapjaihoz tartoztak.